FITXA IDENTIFICATIVA

Dades de l'Assignatura

Codi	35061
Nom	Investigació criminal: perfil i informe criminològic
Cicle	Grau
Crèdits ECTS	4.5
Curs acadèmic	2020 - 2021

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
1302 - Grau de Criminologia	Facultat de Dret	4	Primer quadrimestre
1923 - Programa Doble Titulación Derecho-Criminología	Facultat de Dret	4	Primer quadrimestre

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
1302 - Grau de Criminologia	6 - Intervencions Psicològiques	Obligatòria
1923 - Programa Doble Titulación Derecho-Criminología	5 - Assignatures obligatòries de quart curs	Obligatòria

Coordinació

Nom	Departament
GARRIDO GENOVES, VICENTE JAVIER	335 - Teoria de l'Educació

RESUM

L'assignatura *Investigació criminal: perfil i informe criminològic* és una assignatura obligatòria de quart curs. Té dues parts diferenciades:

- El coneixement de la metodologia del perfil criminològic, és a dir, l'elaboració d'hipòtesis basades en les proves sobre les característiques de personalitat i estil de vida d'un autor desconegut d'un crim o una sèrie d'ells.

- L'elaboració d'un informe criminològic.

La primera part aprofundeix en àmbits que ja deuen haver estat dominats pels alumnes en els estudis d'altres assignatures, com la part especial de la criminologia (tipus delictius), la psicologia criminal, la psiquiatria forense o la sociologia de la delinqüència. Elaborar un perfil criminològic suposa integrar el coneixement adquirit en criminologia amb les proves de l'escena del crim a fi d'aplicar una metodologia que permeta fer una inferència "educada" o plantejar una hipòtesi que ajude la policia a capturar l'autor dels fets. No obstant això, hi ha també altres aplicacions del perfil criminològic que seran revisades breument en el curs, com ara l'ajuda en interrogatoris, l'avaluació del risc, la gestió dels mitjana i l'anàlisi de la vinculació entre diferents delictes.

Hi ha una relació seqüencial —encara que no necessària— entre l'estudi del perfil criminològic i l'elaboració d'un informe criminològic. De fet, els criminòlegs poden veure's en la situació d'haver de presentar un informe criminològic a la sala de justícia arran de l'elaboració d'un perfil previ, raó per la qual s'examina també en aquest segon gran apartat de l'assignatura en quines circumstàncies i amb quina finalitat pot presentar un criminòleg un informe a l'autoritat judicial.

Un informe criminològic, en el context forense, té sempre l'objectiu d'ajudar l'autoritat judicial a adoptar resolucions amb una major base de coneixements, és a dir, amb una aproximació major a la veritat dels fets sobre els quals ha de dictar posteriorment diferents actuacions o sentències. A pesar que l'informe criminològic es pot realitzar en qualssevol dels àmbits on és pertinent la criminologia aplicada, atès que l'assignatura només compta amb 4,5 crèdits, ens cenyirem a l'àmbit forense, si bé es donaran instruccions perquè siga relativament fàcil extrapolar-lo en aquest altres àmbits.

Aquesta assignatura presenta dues eines fonamentals de l'aplicació criminològica per a la investigació forense del criminòleg. La primera es l'el·laboració de perfils criminològics, que tènen diverses aplicacions en la investigació i anàlisi dels diversos escenaris de diferents tipus de crímens. La segona desenvolupa l'el·laboració d'informes criminològics, essencials per a definir el rol del criminòleg durant la seua participació en els procesos penals i en el juí oral.

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

Es recomana tenir interès pels estudis de psicologia criminal i, en general, per l'àmbit de la investigació criminal. Molt interessant el coneixement previ de la policia científica. També és útil el coneixement i maneig de les fonts i les bases de dades de criminologia, psicologia, psiquiatria i sociologia. S'agrairà el coneixement de l'anglès llegit.

COMPETÈNCIES

1302 - Grau de Criminologia

- Ser capaç de treballar en equip amb altres professionals de l'activitat criminològica.
- Saber argumentar i expressar-se d'una manera coherent i intel·ligible de forma oral i escrita.
- Saber elaborar un informe criminològic.
- Saber traslladar a un informe criminològic les dades psicològiques, socials i jurídics de rellevància criminològica.
- Saber seleccionar les dades amb rellevància criminològica que siguen útils per emetre una resolució judicial.
- Saber assessorar en la interpretació i la valoració dels informes forenses.
- Saber aplicar les tècniques i les estratègies per a l'avaluació i la predicció de la conducta criminal.

RESULTATS DE L'APRENENTATGE

En acabar l'assignatura, l'estudiant ha de ser capaç d'adquirir les següents destreses:

- Identificar els casos criminals on són necessaris els coneixements de la criminologia forense per donar suport la investigació.
- Saber l'evolució de la tècnica del perfil criminològic des dels inicis de la criminologia fins a la moderna concepció del perfilador com a consultor/analista del comportament criminal.
- Identificar els trets essencials de l'escena d'un crim
- Elaborar hipòtesis o suggeriments basats en proves i que siguen pertinents per a donar suport la investigació criminal.
- Definir amb claredat l'objectiu d'un informe criminològic, així com les diferents parts que el componen.
- Redactar l'informe criminològic amb rigor.
- Presentar un informe a la sala de justícia

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. PSICÒPATES, ASSASSINS EN SÈRIE I VIOLADORS REINCIDENTS

En la primera unitat temàtica s'abordarà el concepte de psicopatia i la seua relació amb la conductadelictiva, concretament, amb la delinqüència serial i l'agressió sexual. Es dedica un espai relevantepara estudiar el concepte i característiques de l'assassí en sèrie. S'esmentaran casos cèlebres,antics i actuals, s'analitzarà la seua psicologia per a tractar d'entendre l'etiologia i motivació de suconducta violenta d'acord amb diferents teories, i es distingirà entre delinqüents homes ymujeres. En relació amb aquestes últimes, es presentaran i comentaran alguns casos importants.També es presta particular atenció als violadors serials, que poden cometre diferents graus deviolencia, i es presentaran casos rellevants sobre aquest tema. L'anàlisi del sadisme tindrà un apartadoespecial, per la seua relació amb la violència interpersonal més greu.En aquesta unitat ens ocupem sobretot dels psicòpates sexuals, és a dir, els delinqüents més greus d'entre els sexuals quecombinan la violació amb l'assassinat, sobretot el serial. Analitzem en profunditat tres casos: TedBundy, BTK i el coronel Russell Williams, ja que introdueixen elements diferenciadors muyinteresantes des del punt de vista del perfil criminològic.

2. ELS PIONERS DE L'ESCENA DEL CRIM I LA CIÈNCIA FORENSE

L'àmbit denominat en anglés «forensics», en castellà es va conéixer tradicionalment com criminalística i després policia científica, però ara amb el títol de «ciència forense» també inclou la tasca pròpiament dita dels tècnics forenses, és a dir, dels metges i altres especialistes que analitzen l'escena del crim de manera rigorosa concorde a la seua especialitat mèdica, biològica o físic-química. Veurem en aquest tema de quina manera es va sumar fa uns quaranta anys les ciències de la conducta (psicologia, criminologia) per a formar part de les ciències forenses, i analitzarem en profunditat dues figures essencials: Hans Gross i Edmund Locard. També es dedica especial atenció als tipus de raonament i inferències de la investigació criminal i del perfil criminològic. Finalment, acabarem el tema estudiant el crim violent com un procés que posseeix una sèrie d'etapes o fases característiques.

3. ELS PIONERS DEL PROFILING I L'ETAPA DEL DIAGNÒSTIC CLÍNIC

En aquest tema ens ocupem dels desenvolupaments històrics en la ciència forense que van ser precedents de l'actual mètode del perfil criminològic, així com de la primera etapa d'aqueix desenvolupament. Com a pioners del profiling analitzarem al Dr. Bond en el cas de Jack l'Esbudellador, i dins de la primera etapa històrica del diagnòstic clínic veurem les aportacions del patòleg Karl Berg, de l'especialista Walter Langer i el seu perfil d'Adolf Hitler i, sobretot, del psiquiatre James Brussel i la seua implicació en la investigació del boig de les bombes (mad bomber) i de l'Estrangulador de Boston. Finalment, ens ocuparem d'una investigació que va constituir un precedent oblidat en el desenvolupament d'aquesta disciplina: El Tors, a Cleveland.

4. L'ESCOLA DEL FBI: LA UNITAT DE CIÈNCIES DE LA CONDUCTA (BSU)

La Unitat de Ciències de la Conducta del FBI va crear la moderna metodologia del perfil criminològic. En aquest tema s'estudia la seua evolució al fil d'alguns casos cèlebres que van ajudar a crear aqueixa metodologia, com Harvey Glatman, Richard Chase i l'Assassí d'Atlanta. S'estudia la classificació més important desenvolupada per la BSU: assassins organitzats i desorganitzats.

5. EL PERFIL CRIMINOLÒGIC EN L'ACTUALITAT

Aquest tema explica els diferents models o escoles que existeixen en l'actualitat en el PERFIL criminològic: l'Escola de Psicologia Investigadora de David Canter, el Profiling basat en l'evidència, de Turvey, i el model integrador del conseller conductual de la investigació. Finalment, s'estudia un àmbit del profiling que s'ha desenvolupat en part de manera autònoma del cos principal del profiling: el perfil geogràfic, i revisarem les aportacions de Kim Rossmo i David Canter, així com alguns casos que mostren la importància d'aquest perfil, com el Solitari, i uns altres que presenten les seues limitacions, com Volker Eckert. Acabarem amb l'anàlisi del primer perfil geogràfic realitzat a Espanya, en el cas del violador de Màlaga.

6. PRINCIPIS I METODOLOGIA DEL PROFILING

En aquest tema ens centrem en els principis i mètode que caracteritzen a la tècnica del perfil criminològic: el principi del patró i de l'homologia, i els components del mètode: escena del crim (modus operandi i signatura), victimología i perfil geogràfic. Analitzarem amb deteniment el cas de l'assassí en sèrie de Lesseps (Barcelona), entre altres, i pararem atenció als errors en els quals es pot incórrer en l'elaboració del perfil criminològic estudiant el cas dels Tiradors de l'Autopista.

7. III: LANÀLISI DE VINCULACIÓ

Els últims anys s'ha desenvolupat una estratègia de prevenció del crim a diversos països consistent a centrar els esforços d'investigació en els delinqüents que són responsables de molts delictes, és a dir, de sèries de delictes, ja siguen contra la propietat ja siguen crims violents. Per descomptat, els científics forenses compten amb mètodes per a investigar el delicte repetit quan existeixen rastres físics, com lADN. Però quan la prova material no és present, llavors existeix la possibilitat de realitzar les anàlisis de vinculació, l'objectiu de les quals és comprovar si diferents escenes del crim corresponen a un mateix autor no identificat. De forma habitual, aquesta anàlisi implica l'estudi detallat dels rastres de comportament o accions realitzades pel subjecte en l'escena del crim (el modus operandi o MO) a fi de veure si hi ha prou grau de semblança entre les diverses escenes dels crims per a atribuir-les a un mateix autor.

En aquesta unitat temàtica analitzem l'anàlisi de vinculació mitjançant alguns casos significatius, com ara el del monstre de Florència o desdevinguts a Espanya com ara l'assassí de la baralla i altres.

8. V: LAUTÒPSIA PSICOLÒGICA

En aquesta unitat temàtica ens ocuparem d'un tipus diferent de perfil, el de lautòpsia psicològica o criminològica. Això és important, ja que cada vegada són més els advocats i els jutges que volen conèixer l'origen d'una mort quan els fets físics no l'esclareixen del tot. Daltra banda, moltes de les qualitats de la investigació en el cas d'una autòpsia psicològica són les mateixes que es requereixen per a realitzar un perfil d'un criminal desconegut. De fet, en determinats casos (per exemple, quan un suïcidi aparent es revela com un homicidi) allò que comença sent una autòpsia psicològica pot acabar descobrint un perfil criminològic, és a dir, un perfil del possible autor.
Dedicarem també un apartat per a un tipus d'escenes de crim que constitueixen una especialitat en si mateixes de l'autòpsia: les escenes falsejades o simulades.
En bona mesura, aquesta unitat temàtica s'insereix en laspecte més genuí de la investigació criminal, ja que interpretar les escenes simulades o adulterades i saber diferenciar-les de les anomenades escenes simbòliques o llocs del crim escenificats suposa saber discriminar els elements més rellevants de l'escena del crim, així com saber interpretar-los a la llum dels coneixements de la criminologia forense
Ens ocuparem in extenso del cas de la mort de Nagore Laffage i del cas de l'estudiant morta.

9. LANÀLISI LINGÜÍSTICA FORENSE

El propòsit d'aquesta tècnica és determinar si dos textos poden ser atribuïts a una mateixa persona, la qual cosa pot resultar de summa importància en casos en què es requerisca, per exemple, dilucidar si una nota de suïcidi va ser realment escrita pel mort o si una nota de confessió va ser escrita al dictat d'algú o per iniciativa pròpia de la persona que confessa (aquest examen no compara la calligrafia, com fa l'examen grafològic, per la quals cosa és rellevant quan aquest examen no és possible). També es pot emprar per a determinar l'autoria d'un document d'extorsió o xantatge tot comparant-lo amb altres documents del suposat extorsionador.
La idea central que subjau a l'anàlisi lingüística forense va ser establerta modernament per McMenamin de la manera següent:
En primer lloc, els patrons lingüístics específics d'un autor estan presents en la combinació única que representa l'estil de cada escriptor.
En segon lloc, aquests patrons subjacents poden descriure's amb freqüència clarament mitjançant l'anàlisi lingüística detallada, i així es pot assolir que la identificació de l'autor siga possible.
En aquesta unitat temàtica examinem en detall un dels casos més representatius de la moderna criminologia de l'assassinat serial: el cas Unabomber, i veurem de quina manera l'anàlisi lingüística forense pot, en unió d'altres tècniques d'investigació, ajudar d'una manera rellevant a capturar un assassí en sèrie.

10. II: ASSASSINS MÚLTIPLES EN UN SOL ACTE

Aquesta unitat temàtica tracta dels assassins múltiples en un sol acte. A diferència dels cals dels assassins en sèrie, ací es comet l'homicidi de tres persones o més en una única acció. La psicologia d'aquests assassins difereix de psicologia d'aquells i apunta a una presència més gran de patologies psíquiques. S'examinen diversos casos significatius, entre altres, el del cèlebre assassí noruec Anders Brevick i el denominat tirador d'Olot, a Espanya. Atès que aquestes massacres van precedides de diversos indicadors de comportament, es posa l'èmfasi en els aspectes que puguen resultar rellevants

per a prevenir-los.

11. VI: ELS ÀNGELS DE LA MORT

Àngels de la mort és una expressió que es refereix al personal sanitari o de prestació de cures que atén malalts o persones vulnerables (una infermera, per exemple) que cerca reconeixement i competència fent emmalaltir els xiquets de qui té cura, i després es desviu per salvar-los la vida o tenir-ne cura de manera obsessiva. Podem dir que ací la mare ha estat substituïda per la infermera. Aquesta no vol matar el xiquet que atén tan sollícitament, solament posar-lo en perill, ferir-lo, per a retornar-li la salut finalment... i de nou torna a començar.

La majoria dels àngels de la mort no pretén fer com que salven ningú o no cerquen tenir una cura exquisida del subjecte que repetidament emmalalteixen, sinó que persegueixen directament matar-lo. No, per descomptat, tot just entrar-hi en relació, però sí passat un temps més o menys llarg (setmanes o mesos, generalment) com a conseqüència d'una determinada relació que el professional ha establert amb el seu pacient, i les claus de la qual per a la presa de decisió de matar-lo o deixar-lo amb vida no són sempre comprensibles. L'única cosa certa és que són els seus pacients, i que aquests poden vincular-se amb la seua psicologia mòrbida de múltiples formes: l'assassí pot considerar-lo molest, ofensiu o massa feble per a merèixer seguir vivint... Altres vegades, rares, hi ha motius econòmics o bé certs desitjos de venjança per algun greuge que el cuidador va pensar que no degué rebre de qui ara és la seua víctima. No podem descartar tampoc en alguns casos un sentiment eròtic profund derivat de l'acte de matar.

En aquesta unitat temàtica distingim diversos tipus d'àngels de la mort i analitzem diferents casos cèlebres, entre ells el del Dr. Harold Shipman.

12. IX: LINFORME CRIMINOLÒGIC FORENSE A ESPANYA

En aquesta unitat temàtica ens ocupem del lloc que té l'informe criminològic en el sistema judicial espanyol. En veurem el concepte i loportunitat, així com els diferents objectius que pot assolir en el context forense.

L'objectiu de l'informe criminològic en un tribunal penal és ajudar a la millor comprensió dels fets per part del jutge, i oferir--li la major quantitat dinformació possible a fi que adopte les mesures idònies en el cas que estiga considerant. A aquest efecte, el criminòleg utilitza els seus coneixements i tècniques i procura donar les seues valoracions i recomanacions tot apellant a la política o laproximació de la prova científica.

Cerquem diferenciar l'informe criminològic d'altres informes, com ara el del psicòleg forense, el de metge forense i linforme social forense. També és important determinar les diferències amb linforme juridicocriminològic tadicional que es fa a les institucions penitenciàries.

També analitzem la percepció que tenen els jutges de l'Informe i en quina mesura podem treballar perquè gaudisca d'un major favor en els processos judicials.

13. X: EL MÈTODE DE LINFORME CRIMINOLÒGIC I LA SEUA PRESENTACIÓ EN EL JUDICI ORAL

El mètode de l'informe criminològic segueix una estructura relativament simple: Hi ha una pregunta d'investigació o d'exploració pericial, i a partir d'ací el criminòleg ha de revisar els coneixements relacionats amb la pregunta, triar un model teòric i de praxi d'actuació i aplicar-lo. Finalment, es presenten els resultats d'acord amb les qüestions plantejades en l'objectiu general definit per la pregunta d'investigació. No hi ha dubte que en un context d'activitat rutinària aquests passos estan ja automatitzats, però això no hauria de ser contrari a fer-los d'una manera rigorosa.
En aquesta unitat temàtica final vinculem lelaboració de l'informe amb la seua presentació en un judici oral. Aquesta qüestió és particularment important, perquè un bon informe presentat d'una forma deficient pot fer que la major part del treball realitzat es malmeta. La unitat destaca diverses habilitats de presentació dels informes que semblen crítiques per a assolir un efecte positiu en qui els escolta.
En aquesta unitat tant com en l'anterior s'analitzaran diversos informes posant l'accent en els aspectes més destacats que els distingeixen i en aquells que podrien ser millorats.

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Classes teoricopràctiques	45,00	100
Assistència a esdeveniments i activitats externes	3,00	0
Estudi i treball autònom	10,00	0
Preparació d'activitats d'avaluació	25,00	0
Preparació de classes de teoria	10,00	0
Resolució de casos pràctics	19,50	0
TOTAL	**112,50**	

METODOLOGIA DOCENT

La metodologia docent es basa en tres pilars: l'explicació orientadora del professor, el comentari de casos exemplificadors i la realització d'activitats pràctiques a l'aula per part de l'alumne. Degut al fet que el contingut de l'assignatura exigeix l'anàlisi criminològica de diferents tipus d'agressors i homicides, l'alumne ha de treballar constantment amb preguntes que es plantegen al llarg de tot el semestre, classe per classe.
A més, veure documentals ad hoc i analitzar casos pràctics permeten que en tot moment l'aprenentatge siga tant per assimilació de la informació com per aplicació dels continguts que s'han assimilat en la resolució de les diferents qüestions que es plantegen en cada cas que s'examina.

Algunes activitats són realitzades per l'alumne en solitari, però la majoria exigeixen la discussió en grups de treball i posades en comú per a presentar els resultats a l'aula.

AVALUACIÓ

L'avaluació es realitzarà d'acord amb
aquests paràmetres:

- Examen final de coneixements: 50% de la nota.

- Avaluació contínua 50% de la nota.

L'avaluació contínua està composta per diferents activitats el valor dels quals és el següent:

- 10% assistència a les conferències indicades pels professors, en les que caldrà presentar un breu resum a mà de les idees més rellevants al finalitzar la sessió.

- 10% activitats pràctiques i participació a classe.

- 30% treball final de l'assignatura consistent en l'elaboració d'un Perfil Criminològic. Les circumstàncies del mateix es detallaran a classe.

En tot cas, per a superar la matèria és necessari aprovar l'examen i el treball final de l'assignatura. Aquells alumnes que no puguen acudir a les classes teoricopràctiques, hauran de superar de la mateixa manera l'examen final i el Perfil Criminològic (que podran presentar en segona convocatòria) per a aprovar l'assignatura.

Les pràctiques i la participació a classe, en el cas dels alumnes que s'absenten per motius justificats, es podran compensar amb la realització de l'activitat complementària que estipule el professor.

REFERÈNCIES

Bàsiques

- Referencia b1: Garrido, V. (2020). Nuevos Perfiles Criminales. Barcelona: Ariel.
  Referencia b2: Climent, C.,Garrido, V, y Guardiola, J. (2012). El informe criminológico forense. Valencia: Tirant Lo Blanch.
  Referencia b3: Garrido, V. (2006). La mente criminal. Madrid: Temas de Hoy.

Complementàries

- Referencia c1: Garrido, V., y López, P. (2013). El secreto de Bretón. Barcelona: Ariel
  Referencia c2: Garrido, V., y López, P. (2006). El rastro del asesino. Barcelona: Ariel

- Referencia c3: Garrido, V., y López, P. (2014). Crímenes sin resolver. Madrid: Ariel.

ADDENDA COVID-19

Aquesta addenda només s'activarà si la situació sanitària ho requereix i previ acord del Consell de Govern

CAMBIOS EN EVALUACIÓN COMO CONSECUENCIA DE LA METOLOGÍA DOCENTE INTRODUCIDA DE EMITIR EN STREAMING EN DIRECTO LAS CLASES PARA GRUPOS ALTERNOS.

EXAMEN: 50%

EVALUACIÓN CONTINUA: 30%: ENSAYO PERFIL / 20% ACTIVIDADES PRACTICAS A REALIZAR EN CASA Y PRESENTAR DE FORMA VIRTUAL O EN LA SIGUIENTE CLASE PRESENCIAL, dependiendo del grupo donde esté ubicado el alumno (La asistencia a clase este año no se registrará)

SE ELIMINA LA MODALIDAD DE EVALUACIÓN NO PRESENCIAL.

EN EL VOLUMEN DE HORAS, EL CAMBIO ES ELIMINAR LAS CORRESPONDIENTES A LA ASISTENCIA A ACTOS O EVENTOS Y SUMARLAS A LAS ACTIVIDADES PRÁCTICAS/PARTICIPACIÓN EN EL AULA.